

שם עולם

ונתתי להם בביתי יד ושם טוב מבנים ומבנות שם עולם אתן לו אשר לא יכרת (ישעיה נה)

מתורת גדולי ישראל שלא זכו להשאיר אחריהם זרש"ק

פרשת ויקרא-זכור ה'תשפ"ד

בס"ד גליון 24

כמו מי שהתפלל אחר שכבר התפלל, לזה אמר ולא עוד אלא שאין תפלתו נמאסת.

בן פורת יוסף | רבי יוסף ברבי בן רבי מאיר | ז' תשרי התרע"ט

ויקרא אל משה וידבר ה' אליו: (א א)

מכאן אמרו כל תלמיד חכם שאין בו דעת נבלה טובה הימנו, תדע לך שכן, צא ולמד ממשה אבי החכמה אבי הנביאים, שהוציא ישראל ממצרים וכו', והוריד תורה מן השמים, ונתעסק במלאכת המשכן, ולא נכנס לפני ולפנים עד שקרא לו (מד"ר פרשה א' ט"ו).

מבהיל להתבונן, הרי משה אמת ותורתו אמת, משה עבד נאמן להשי"ת, ומ"מ אם לא יהי' לו הנימוס והדרך ארץ שלא להכנס עד שיקראו לו, כבר בטלה כל תורתו וגדולתו, ועוד יותר עד שאמרו שנבלה טובה ממנו, כי מעלת החי על המת אינו אלא מצד הרוח חיים שבו, שהרי אבריו נשארים כמו שהיו קודם שמת, וזהו הסרחון שגורם העדר הרוח חיים, וכמו כן ממש אם חסר לאדם הנימוס והדרך ארץ זהו לאות על תורתו וצדקתו שאינם אלא מעשים גופניים מבלי רוח חיים, ואדרבא יתכן שעוד גרוע הוא מנבלה מסרחת מפני מדותיו הרעות, וזהו מיסוד לא זכה נעשית לו סם המות, אין יתרון מתורתו כלום שבזמן שאין בו דעת אז חכמתו אינה חיה ומסרחת יותר מן הנבלה, דו"ק.

והנה אע"פ שלכאורה הנימוס ודרך ארץ זהו רק חיצוניות הקליפה, האמת אינו כן, שאין אנו יודעים הטוב הצפון בקליפה ויתכן שהיא יותר טובה מגוף הפרי, ואל תאמר שאם חסר לו מעלת הדרך ארץ אינו אלא ת"ח בעל מום, ולמה שללו אותו מבחינת אדם, עד שאמרו עליו שנבילה טובה הימנו, כי עיקר האדם הוא דרך ארץ ונימוס. ובחז"ל כתב שהתורה היא אש יוקדת ואש המאיר, וכמו"כ התורה היא בוסמי ובורסקי, זכה מתבשם הוא וכל העולם, לא זכה תורתו מעלה סרחון גדול יותר מכל סרחון אחר.

וכן מצינו בתחילת הבריאה "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו" (בראשית א' כ"ו) וכתב רש"י ענוותנותו של הקב"ה למדנו מכאן וכו', אע"פ שלא סייעוהו ביצירתו ויש מקום לאפיקורסים לרדות, לא נמנע הכתוב מללמד דרך ארץ ומדת ענוה שיהא הגדול נמלך ונוטל רשות מן הקטן, עיי"ש. הרי שהלימוד הראשון שלמדו את האדם הוא שיהא בעל נימוס ודרך ארץ, שזהו היסוד של האדם אשר ממנו ישאבו הפרטים, זהו ההתחלה וזהו הסוף. וראה והבט איך ויתרה התורה על טעות של עכו"ם כאילו יש שתי רשויות [וידוע שבאמונה לא שייך טעות וכמו שאמר הגר"ח זצ"ל שהוא נקרא "נעבאך אפיקורס" ואפי' בטעות הוא נחשב לעובד ע"ז], ועבודה זרה זהו אחד מג' עבירות חמורות, ומ"מ הכל כדאי בשביל הדרך ארץ והנימוס, שע"ז האדם יסיר גאותו בכפית טבעו להמלך עם הקטן ממנו.

ולפי זה שלילת הדרך ארץ זהו ע"ז ממש, כי למה אין מתיעץ הגדול עם הקטן מפני הגאווה, וגאווה זהו כפירה שדוחק רגלי השכינה, במלך כתוב לבלתי רום לבבו מאחיו, כי הכל של הקב"ה שהוא ברא הכל ואנו כולנו ברואי ויש לנו איחוד בהבריאה והשתוות, פלוני נברא וגם אני נבראתי, מפלוני צריך לצאת כבודו ית' וממני ג"כ צריך לצאת כבודו ית', והמושלל מד"א הוא הכופר. הנה הראתיך שבמדת דרך ארץ שלכאורה נראה לדבר קטן, כל התורה כולה בה, ומעתה נבין משאחז"ל הוי זהיר במצוה קלה

ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר:

(א א)

בטעם הכפל מלבד דרשת רז"ל יש לרמוז עוד, ונקדים מה שהבאתי במקום אחר דעת הרמב"ם ז"ל במורה דסובר דכבוד ה' הנזכר בכתוב וכן מה שמזכירים שם שכינה הוא בריאה כבוד נברא נקרא בשם כבוד ה' ולא עצם הבורא נקרא כבוד ה', ועיין בזה באברבנאל (יתרו) וברבינו בחיי (פרשת בחקתי, ובכמה מקומות עוד מספרו), ועיין בתרגום המסייע להרמב"ם שתרגם בפסוק 'אר ה' פניו אליך' ינהר ה' שכינתיה וכו' ע"ש, אך הרמב"ן שפך ראש חמתו על דיעה זו וכתב להכריח דשם כבוד ה' וכן שכינה הוא עצם הבורא, ובכלל הביא ראיה לזה מהתרגום 'ילך נא ה' בקרבנו' ותרגם אונקלוס תהך שכינתא דה' ביננא, מפני שמושה לא היה מתרצה בכבוד נברא, ובספר שער כבוד ה' לרב גדול (כמוהר"ר אפרים אנקאה זצוק"ל) מזמן הריב"ש (הוצאת מהר"ח בליח ז"ל) שם ישב קושיית הרמב"ן שמושה רבינו ע"ה היה חפץ בגילוי שכינה הנראית לכל ישראל לא ברוחני שאינו נגלה עיני שם באורך.

ואנא עניא במקום אחר כתבתי בדרך אפשר (ואם ח"ו טעיתי דברי בטליון) כי אלו ואלו דברי אלקים חיים, שעצם הבורא מתלבש בכבוד ה' הנברא לדעת רמב"ם במורה נבוכים, לכן מתלבש בשכינה ונקרא שמו כשם רבו וה' בהיכל קדשו, ושפיר תרגם שכינתא דה' ביננא כי זה מלאך שאדוניו אתו עש"ב. ובזה יתאים התרגום ינהר ה' שכינתיה המורה כדעת רמב"ם עם מה שאמר ילך נא ה' בקרבנו שתרגם שכינתיה וכמובן, וקשרתי הדברים על פי הקדמת האר"י זצ"ל (עיין לעיל דף ס"ו ודף ע"ג עמוד ג' ועמוד ד'), והנה רז"ל כתבו בפסוק ואל משה אמר עלה אל ה' זה מטטרון ששמו כשם רבו ע"ש, והכא נמי נימא אדסמיך ליה קאי ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד משום כבוד ה' מלא את המשכן לכן ויקרא אל משה, הקורא הוא כבוד ה' שהוא כבוד הנברא שבו מתלבש ה' קרא אל משה, ואחר כך וידבר ה' אליו ממש, ותמצא הרבה בכתוב כי שם כבוד נאמר על הנברא שהרי הנשמה נקראת כבוד ככתוב בפרשת ויחי בקהלם אל תחד כבודי שפירושו הנשמה, וכן עורה כבודי והרבה מזה, ועיין בספרי הקטן שופריה דיעקב בפסוק קול לו קול אליו מה שכתבתי ע"ש, ועיין בתחילה שער רוח הקדש ומשם באר"ה, ומכל מקום אסור לנו להכריע בזה נגד אור העולם הרמב"ן ורק רמזתי בזה על פי דברי קדשו דהרמב"ם עם הקדמת האר"י, ואם טעיתי ח"ו דברי כלא חשיבין וה' יאיר עינינו בתורתו, אמן.

אהל יעקב | רבי יעקב חי זריהן בן רבי ברוך | כ"א אב ה'תשי"ג

ויקרא אל משה וגו': (א א)

אלף זעירה, לרמוז על הענוה, כך כתבו המפרשים ז"ל, ואפשר שבא הרמוז בספר ויקרא' לפי שהוא מדבר על הקרבנות, ואמרו רז"ל שמי שדעתו שפלה עליו כאלו הקריב כל הקרבנות, לכך בא הרמוז כאן.

והנה במאמר הנז' דכאלו הקריב כל הקרבנות סיים ואמר ולא עוד אלא שאין תפלתו נמאסת, ויש לחקור מהיכא תיתי שתהא תפלתו נמאסת. ואפשר לומר ע"פ מאי דקי"ל תפלות כנגד תמידין תקנום, וקי"ל דמי שהתפלל ושכח וחזר להתפלל ונזכר שהתפלל פוסק אפי' באמצע ברכה, וא"כ לכאורה יעלה על לב שמי שדעתו שפלה כיון שהוא כאלו הקריב כל הקרבנות א"כ תפלתו נמאסת

בכחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות, שהרי במצוה קלה של ד"א, תכלית השלמות, והנה באנכי ה' אלקיך כל התורה כולה, באשר הוא ראשון לעשרת הדברות, וכן עיקר המספר הוא א', והיותר אינו אלא כפל הא', ב' פעמים אלף, ג' פעמים אלף וכו', וכ"כ נאמר כאן כיון שלימוד זה הוא הראשון שלמד הקב"ה להאדם שיתיעץ הגדול עם הקטן, צ"ל שבנימוס וד"א מונח כל התורה כולה, אין זה לימוד צדדי אלא זהו עיקר הלימוד והמכוון של

הבריאה והוא ההתחלה והסוף, משרע"ה מבחר היצורים במה נשתבח במדות טובות, דו"ק. ומרן המשגיח זצ"ל הי' רגיל לפרש מאמר חז"ל זה שאע"פ שהאדם עומד בדרגה הכי גבוהה בעבודת ה' צריך תמיד לדעת שעדיין הוא עומד באל"ף, בתחילת הדרך, ותחילת הדרך זהו הדרך ארץ ואם אין דרך ארץ אין כלום.

מליץ יושר | רבי ראובן מלמד בן רבי משה ליב | כ"ג תשרי התשמ"ז

פרשת זכור

ושישמעו ישראל אל שונאם ומבקש רעתם, פשוט על ידי כוחות הטומאה רחמנא ליצלן.

אכל מרמז לנו גם לזה, כי איתא כספרי כ"ק אדוני אבי מורי הה"ק אדמו"ר זצוקללה"ה "דרך" הוא בחינת מחשבה כי הוא בגמטריא ס"ג קס"א עיין שם 1.

ומרמז הפסוק הזה, קודם שבא עמלק להלחם בכם, היו בכם אנשים נמוכים שחכמת חיצונית שהתפאר בהם עמלק היתה יפה בעיניכם, ובשביל זה נתקרתם מהתורה וחכמת התורה, לאמור גם חכמת העולם יפה וגם לה מדות טובות וגם בעולם הזה יש ממנה ריוח וכו'.

ועשה ד' שיזדווג לכם עמלק עם כל חכמתו אשר נושא הוא על שכמו ויגלה את כל רשעו, זוהמת לבו, רציחת מדותיו ורקבון חכמתו עליכם, וכבר רואים אתם את האמת אשר בעצם חכמת העולם.

גם בספרד עשה ד' כן, שהיו מבני ישראל אשר נמשכו אחר חכמתם ופילוסופיה שלהם, ואח"כ עמדו עליהם בעיניהם הנמררים וגרשו אותם וכו'.

והתורה מרמזת "זכור את אשר עשה לך עמלק", את אשר עשה "לך" - לך בעצמך, "אשר קרך בדרך", הקרירות במחשבה שלך שפעל כך לאמר שחכמתו יפה היא חס וחלילה, וכבר אתה רואה ומרגיש היטב את יופי חכמתו.

לכן "והיה בהניח ד' אלקיך לך מכל איביך מסביב בארץ אשר ד' אלקיך נתן לך נחלה לרשתה תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח", על כל פנים מעתה כשיעזור ד' ותנצל ממנו והוא ימחה, על כל פנים כבר תדע שכל חכמת העולם אין בה אף קורטוב טוב. יכולים הם לדרוש יפה, אבל בתוכיותם מלאה רפש וסרחון. וכשצריכים או רק רוצים, אז כל אותם החכמות והשכליות שכדאו מקודם מלבם לדרוש על יופי המדות, עתה ממציאים חכמות ושכליות לדרוש על גנבה גזלה רציחה ושאר הזוהם שהם טובות.

לא כן היא תורתנו הקדושה וחכמתה הקדושה לא מעשה אדם היא שתתעקם כפי רצון האדם רצונו ושכלו, ולא בכלל שכל ריקני היא, רק עצם נשמה מהארת נשמת ש-ד, וכל מצוותיה חקות ד' הנה, בין אם גם האדם מבין בשכלו ובין אם אינו מכין, המצוות מצוות ואין רשות לשום איש להרהר אחריהן ומכל שכן לעקם חס וחלילה ממנה כחוט השערה, והלומדה ומקיימה מתדבק עם כל גופו נפשו רוח ונשמה בה עד שגם הוא רואה מעט את טובתה וגם הוא חס וחלילה לא יחפוץ לעשות רע כמו שמובא בספרים קדושים מזה.

"תמחה את זכר עמלק מתחת השמים", כי ישנם אנשים הנחשלים אחריו היינו אותם שהענן פלטם שכבר העלו את חכמת עמלק חס וחלילה אל תחת השמים, שחם וחלילה במקום "ותחת" התורה היא להבדיל תהיה, לכן על כל פנים עתה בראותך והרגישך את כל אלה "תמחה את זכר עמלק מתחת השמים".

אש קודש | רבי קלונימוס קלמיש שפירא בן רבי אלימלך הי"ד | ד'-ה' בחשוון ה'תש"ד

זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם

ממצרים: (דברים כח ז')

חטא בפני אור

"ראשית גויים עמלק, - א"ר יהודה, וכי ראשית גויים עמלק? והלא כמה לשונות ועמים ואומות היו בעולם קודם שבא עמלק? אלא כאשר יצאו ישראל ממצרים, פחד ואימה נפל עליהם, על כל עמי העולם, מן ישראל, זה שאמר הכתוב: שמעו עמים ירגזון, חיל אחז יושבי פלשת, ולא היה עם שלא היה מפחד מגבורות עליונות של הקב"ה, ועמלק לא היה מפחד, זה דאמר הכתוב ולא ירא אלקים, לא נתירא מלקרב אליך, ולכך ראשית גויים עמלק, הראשון שבא להתגר מלחמה בישראל עמלק היה, ולפיכך אחריתו עדי אובד" (זה"ק פרשת בלק).

ולכן כל האומות שהיו מצרים לישראל קודם ולפני שהיה עמלק מיצר לישראל, הרי מכל מקום הם היו קודם ולפני קריעת ים סוף ולא ראו את עם הפלא היוצא ממצרים ביד רמה, לא ראו את הנסים והנפלאות שנעשו להם על ים סוף, ולכן אין זה מחייב אותם, אין רשתם כה חמורה, אבל עמלק, הלא היה בזמן שבו אירעו נסים ונפלאות, אשר נתגלו לכל העולם, היד החזקה של אלקי ישראל, החשיבות של עם ישראל שהקב"ה מגן עליהם, ולמרות כל זאת הוא בא להצר את עם ישראל, בא בכוונה לכלות אותם, ואז הרי חטאו חמור ביותר וראוי הוא לעונש של כליה ומחיה, כאמור מחה תמחה את זכר עמלק מתחת השמים.

קול צופיין | רבי חיים אפרים זייטליק בן רבי אשר | ט' באדר ב' ה'תשמ"ט

זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם

ממצרים: ...תמחה את זכר עמלק מתחת השמים

לא תשכח: (דברים כח ז')

ונבין נא מה "מתחת השמים", ולא נאמר מן הארץ במקום שעמלק נמצא. ואפשר כיון ש"השמים כסא" (ישעיה סו, א) ואין הכסא שלם עד שימחה זרעו של עמלק (ילקוט שמעוני עובדיה - פרק א - רמז תקמט, ומדרש תהילים מזמור ט) לכן נאמר תמחה "מתחת השמים" עד שתשוב הכסא להיות שלם.

עוד אפשר כי איתא במדרש (תנחומא כי תצא פרק ט') על "אשר קרך", מלשון קרירות, "משל לאמבטי רותחת שלא היתה בריה יכולה לירד בתוכה, בא בן בליעל אחד וקפץ לתוכה, אע"פ שנכוה הקירה לפני אחרים, אף כאן כיון שיצאו ישראל ממצרים הקדוש ברוך הוא קרע הים לפניהם ונשתקעו המצרים לתוכו נפל פחדן על כל האומות שנאמר "אז נבהלו אלופי אדם וגו'" כיון שבא עמלק ונזדווג להם אע"פ שנטל את שלו מתחת ידן הקירו לפני אומות העולם, היינו קרירות בפני אחרים.

אבל בספרים קדושים (מאור ושמש פ' תצוה ד"ה ועשית, עבודת ישראל פ' זכור) איתא, "קרך" שקיר את ישראל עצמם בקרירות. ונבין נא איך היה יכול עמלק שהיה שונאם ובא להרגם חס וחלילה עוד לקרר אותם,

לזרע בר קיימא: חיים שמעון בן לאה, דניאל בן גאולה, כמוס בן פלילה, אלעזר מנחם בן חסיה, לוי בן גאולה. לע"נ: חיים בן יהודה, שמעון ישראל בן מאיר צבי, חנה בת ראובן, דבורה לאה בת ברוך, ר' יששכר בן כמיסה, ר' גד בן זיהורה, אליהו בן הלנה, מרים בת מטילדה. לזיווג הגון: הודיה בת רות.

יו"ל ע"י מערכת 'שם עולם' | ניתן להקדיש לע"נ ולזכות בזש"ק במערכת נדרים פלוס תחת השם קרן 'יד לתורה' בקסגוריית עלון 'שם עולם' | להרשמה לרשימת התפוצה ובכל עניין ניתן לפנות במייל cho0533161136@gmail.com, ובטלפון 053-3161136